

Kansalaisaloitteen otsikko

Tieto on meidän - kansalaisaloite Ylen tekstisisältöjen turvaamiseksi

Aloitteen päiväys

15.2.2021

Aloitteen muoto

Ehdotus lainvalmisteluun ryhtymisestä

Aloitteen sisältö

Sananvapauden takaamiseksi Yleisradion tekstimuotoinen verkkouutisointi on turvattava nykyisessä laajuudessaan lakimuutoksen avulla. Esitämme, että

- a) Yleisradion tekstimuotoinen journalistinen verkkosisältö määritellään Ylen merkittäväksi uudeksi palveluksi,
- b) Yleisradiolain 7 §:ää täydennetään tällä lisäyksellä, ja
- c) asia saatetaan Yleisradiolain 6 a §:n mukaisesti ennakoarviointimenettelyn kohteeksi, minkä yhteydessä suoritetaan myös riippumattoman ulkopuolisen tahon toteuttama uuden palvelun markkinavaikutuksen arviointi.

Perustelut

Tämän kansalaisaloitteen tarkoitus on suojata Ylen tekstimuotoisia verkkosisältöjä. Se on tärkeää sanan- ja lehdistönvapauden, yhdenvertaisen tiedonsaannin, sekä demokratian turvaamiseksi.

Eduskunnassa käsitellään parhaillaan lakiesitystä, joka rajoittaisi Ylen tekstimuotoisen verkkojournalismin julkaisemista. Hallituksen esityksen mukaan Yle ei voisi julkaista tekstimuotoista sisältöä ilman, että sisältö liittyy johonkin liikkuvaa kuvaa tai ääntä sisältävään julkaisuun. Toteutuessaan tämä laki rajoittaisi sanan- ja lehdistönvapautta, suomenkielisen tekstijournalismin määrää, kansalaisten oikeutta yhdenvertaiseen tiedonsaantiin, sekä tiedon saavutettavuutta vähävaraisten ja lukuisten erityisryhmien näkökulmasta. Mainittu lakiesitys on näillä näkymin menossa läpi lähiaikoina, ellei asiaan puututa laajan julkisen keskustelun avulla.

Lakiesityksen taustalla on kaupallista mediaa edustavan Medialiitto ry:n 21.6.2017 tekemä kantelu Euroopan komission kilpailupääosastolle. Kantelussa väitetään, että Ylen tekstimuotoinen verkkojournalismi haittaa kaupallisen median toimintaedellytyksiä Suomessa. Tälle väitteelle ei kuitenkaan löydy tutkimuksellista näyttöä.

Kaikki 27 EU:n jäsenmaata kattavan tutkimuksen mukaan hyvin rahoitettu julkisen palvelun media ei vaikuta negatiivisesti kaupallisen median menestymismahdollisuuksiin. Iltalehden entinen päätoimittaja, Erja Yläjärvi, totesi Viimeinen sana -keskusteluohjelmassa 5.2.2021, että "Yle ei vie lehtien lukijoita". Saman ohjelman vieraan Heikki Hellmanin, Tampereen yliopiston tiedotusopin dosentin, mukaan "todisteet siitä, että Yle heikentäisi kaupallisen median toimintaa, ovat

olemattomia”. Hellman ei pidä Yleä median kriisin aiheuttajana ja sanoo uuden Yle-lain olevan “onnistuneen lobbauksen tulos.”

Komissio on kantelun jälkeen käynyt asiasta neuvotteluja liikenne- ja viestintäministeriön kanssa, minkä seurauksena ministeriö laati lakiesityksen. Komissio on määrännyt käydyt neuvottelut salaisiksi. Lakiesityksessä komission ei-julkista ”alustavaa kantaa” ja ”alustavaa näkemystä” käytetään perusteluna esitetyille muutoksille lakiin ilman, että edes kaikilla kansanedustajilla, kansalaisista puhumattakaan, on mahdollisuus tutustua komission kannanottoihin.

Vaikka kaupallisen median tukeminen on paikallismedian ja moniäänisyyden säilyttämiseksi tärkeää, hallituksen nykyinen ehdotus yleisradiolain muuttamisesta vain heikentäisi Yleä ja uhkaisi oikeutta tiedonsaantiin, kuitenkin edistämättä kaupallisen median asemaa. Itse lakiesityksessäkin todetaan, “ettei esityksellä todennäköisesti ole suuria välittömiä vaikutuksia kaupallisen median sisällön tavoitavuuteen tai sen liikevaihtoon.”

Tämän kansalaisaloitteen tarkoitus on suojata Ylen tekstimuotoisia verkkosisältöjä. Alla perustelut kansalaisaloitteen ehdotukselle:

1. Oikeus tiedonsaantiin kuuluu sananvapauteen

Oikeus hankkia ja vastaanottaa tietoa on tärkeä osa sananvapautta. Suomen perustuslaissa on säädetty sananvapaudesta ja Euroopan unionin perusoikeuskirja sisältää artiklan 11, joka turvaa sananvapauden sekä tiedonvälityksen vapauden unionissa. Julkisen vallan tulee luoda sellainen toimintaympäristö, joka tukee yksilön mahdollisuuksia ilmaista ja vastaanottaa erilaisia viestejä. Julkisrahoitteisella medialla on merkittävä vaikutus suomalaisten sananvapauden toteutumisen kannalta ja Suomessa on vakiintuneesti katsottu, että Ylen keskeisenä tavoitteena on nimenomaan perustuslain 12 §:n mukaisen yksilön sananvapauden turvaaminen. Ylen tekstimuotoisten verkkosisältöjen rajoittaminen heikentäisi suomalaista sananvapautta ja kansalaisten oikeutta tiedonsaantiin.

2. Tiedon yhdenvertainen saatavuus on turvattava

Maksuttoman journalismin saatavuus on tärkeää esteettömän ja saavutettavan tiedonvälityksen turvaamiseksi. Ylen tekstisisältöjen vähentäminen kaventaisi mm. kuulo- ja näkövammaisten perusoikeuksia tiedonsaantiin. Journalismin saavutettavuus on myös varallisuuskysymys; Ylen verkkouutiset takaavat yhtäläisen tiedonsaantioikeuden myös vähävaraisille suomalaisille. Tutkitusti korkeammin koulutetut ja paremmassa yhteiskunnallisessa asemassa olevat kuluttavat merkittävästi enemmän laadukkaita journalistisia sisältöjä kuin vähemmän koulutetut ja heikommassa asemassa olevat. Jatkuessaan kehitys heikentää yhdenvertaisia demokraattisen osallistumisen edellytyksiä. Tämän kansalaisaloitteen tavoitteena on ehkäistä tätä epätoivottavaa kehitystä.

3. Vapaa tiedonsaanti on demokratian tae

Demokratia perustuu luottamukseen siitä, että kansalaisilla on vapaasti ja yhdenvertaisesti käytettävissään heille merkityksellistä tietoa. Medialiiton lobbaama lakiesitys lisäisi kansalaisten eriarvoisuutta suhteessa demokratian kannalta tärkeisiin ja avoimesti saatavilla oleviin poliittisesti,

sosiaalisesti ja kulttuurisesti merkityksellisiin sisältöpalveluihin. Julkisen vallan on kyettävä turvaamaan demokratian toteutumisen edellytykset ja tähän liittyy olennaisesti faktoihin perustuvan tiedonvälityksen suojeleminen disinformaatioilta ja valemedioilta. Sosiaalisessa mediassa leviävien valeututisten takia on erittäin tärkeää, että suomalaisilla on pääsy myös journalistisesti tuotettuihin ilmaisiin uutisisältöihin.

4. Suomen- ja ruotsinkielistä journalismia on vaalittava

Journalismia ja tiedonvälitystä pitää olla monipuolisesti tarjolla kummallakin virallisella kotimaisella kielellä. Demokraattinen yhteiskunta edellyttää tiedolle perustuvaa avointa kansalaiskeskustelua kansalaisten omalla äidinkielellä. Suomalaisten oikeus omalla äidinkielellä tuotettuun tekstijournalismiin taataan parhaiten monipuolista julkaisutoimintaa harjoittavan julkisen yleisradioyhtiön avulla. Tätä tehtävää ei voi uskoa pelkästään monikansallisten mediayhtiöiden haltuun.

5. Päätösvalta Ylen tehtävistä kuuluu ensisijaisesti kansalliseen päätöksentekoon

Ratkaisut julkisen palvelun median tehtävien rahoituksesta, laajuudesta ja luonteesta tekee aina jäsenvaltio, ei Euroopan komissio tai muu EU:n toimielin. Parhaillaan käsiteltävässä lakiesityksessä Ylen toimintaa tarkastellaan vain liiketoiminnallisesta ja kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta. Eduskunnalla on siis täydet valtuudet päättää itse Ylen tehtävistä. Jos asiaan kuitenkin halutaan komission mielipide, tulisi lakimuutos viedä Euroopan komission viralliseen käsittelyyn, eikä tyytyä komission kilpailupääosaston tiedonantoon – tällöin tarkastelussa huomioitaisiin myös sananvapaus ja demokratia.

6. Paikallisuutisoinnin säilyttäminen

Kansalaisten oikeutta lähiympäristöään ja asuinpaikkaansa koskevaan tiedonvälitykseen on varjeltava. Yle onkin viime vuosina panostanut paljon alueelliseen uutistoimintaan – tekstiuutisoinnin rajaaminen olisi tällä saralla harppaus taaksepäin. Talousvaikeuksissa olevia kaupallisia paikallismedioita on syytä tukea, mutta Ylen toiminnan rajaaminen ei ole ratkaisu.

Hallituksen lakimuutosesityksen vaikutukset Yleen

Mikäli lakialoite menee läpi, Yleisradio ei voisi julkaista tekstimuotoista sisältöä ilman, että sisältö liittyy johonkin liikkuvaa kuvaa tai ääntä sisältävään julkaisuun. Poikkeuksina tästä olisivat:

- a) lyhyet tekstimuotoiset sisällöt, joita Yleisradio julkaisee Suomen tietotoimiston tai muun kansallisen uutistoimiston kanssa tehtyyn yhteistyöhön perustuen,
- b) lyhyet nopeisiin uutistilanteisiin liittyvät uutisisällöt,
- c) lain mukaan välitetyt viranomaistiedotukset,
- d) saamen- ja romaninkieliset sekä Suomen muilla maan vähemmistönä olevien kieliryhmien kielillä julkaistut tekstimuotoiset uutisisällöt,
- e) kulttuuriin ja oppimiseen liittyvät tekstimuotoiset sisällöt.

Esimerkiksi Ylen analyysit, joissa tekstin lisäksi on vain yksi kuva, katoaisivat. Tilalle tulisi liikkuvaa kuvaa ja ääntä sisältäviä kokonaisuuksia. Toteutuksellisesti työlämmät sisällöt vähentäisivät kokonaistarjonnan määrää. Tämä näkyisi kansalaisille maksuttoman verkkojournalismin vähenemisenä.

Hyvä esimerkki juttutyypistä, joka katoaisi kokonaan, on toimittaja Antti Koistisen tutkivan journalismin juttu sähköjen siirtohinnoista, jossa paljastettiin hinnankorotusten johtuvan energiaviraston valvontamallin muutoksesta, eikä julkisuuteen kerrotusta myrskyihin varautumisesta.

Lakiesityksen sisältämä suuri määrä poikkeuksia lisää lakitekstin epämääräisyyttä. Suunniteltuihin tekniisiin rajauksiin sisältyy myös riski journalistisen valvonnan lisääntymisestä, mikä heikentäisi Ylen uskottavuutta riippumattomana tiedonlähteenä.

Kiteytettynä

Yleisradion tekstimuotoisia sisältöjä ollaan rajaamassa kaupallisen median onnistuneen lobbauksen tuloksena. Hallituksen esittämää lakialoitetta esitetään "pienimmän pahan" tienä ja ainoana mahdollisena ratkaisuna. Tämä kansalaisaloite kuitenkin esittää vaihtoehdoisen ratkaisun, jonka tarkoitus on virallistaa ja täten suojata Ylen tekstimuotoiset verkkosisällöt ja turvata kaikille yhdenvertainen mahdollisuus tiedonsaantiin.

Lausuntoja hallituksen esittämästä lakiluonnoksesta koskien Yleisradio Oy:lle määrätyn lain 7 §:n muuttamista:

"Kuuloliitto on erittäin huolissaan siitä, että nyt ehdotuksena oleva lakiluonnos johtaisi siihen, että Ylen oikeus julkaista tekstimuotoista journalismia rajoitettaisiin merkittävästi ja tavalla, joka vaarantaa kuulovammaisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen. Lausuttavana oleva hallituksen esitys on kuulovammaisten mediakäyttäjien tiedonsaannin oikeuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta ongelmallinen."

Kuuloliitto ry

"Osa suomalaisista käyttää enimmäkseen sellaista Ylen online-sisältöä, jolla ei ole kytkentää Ylen audiovisuaalisen tuotantoon. Sananvapauden näkökulmasta ihmisten oikeus saada tietoa kapenee, jos Yleltä poistuu tällainen sisältö ilman, että on varmuutta poistuman paikkaamisesta jonkin toisen median avulla."

Eero Hyvönen, Julkisen sanan neuvoston puheenjohtaja

"Käymiemme asiantuntijakeskusteluiden pohjalta pidämme hyvin todennäköisenä, että Ylen tuottama kirjoitettu sisältö vähenee, jos näihin pitää liittyä radio- tai TV-sisältöjä. Televisio- ja radiotuotanto on hitaampaa, koska se vaatii enemmän valmisteluja ja resursseja kuin kirjoitetun artikkelin tuottaminen."

Marketing Finland

"Rajanveto tekstimuotoisen ja muun sisällön välillä on nykymaailmassa keinotekoinen ja journalistisesti vanhanaikainen. Laki on myös raskas tapa toteuttaa sääntelyä. Tällaisenaan lakiin kirjattua sääntelyä tulisi jatkuvasti päivittää mediakentän muutosten ja murroksen jatkuessa. Lisäksi lakiperustelut sisältävät suuren määrän poikkeuksia, mikä lisää itse lakitekstin epämääräisyyttä.

Yleisradion toiminnan kaikessa valvonnassa on säilytettävä ja mieluiten vahvistettava palomuuria, jolla Ylen taloudellisen ja tekninen sääntely erotetaan sisällöllisestä sääntelystä.”

Juha Rekola, Journalistiliitto ry

“Tjänsterna måste vara tillgängliga för alla personer med funktionsnedsättning. I det nuvarande förslaget tryggas inte tillgängligheten tillräckligt mycket. SAMS framhäver vikten av att ändringarna inte får försätta en del av befolkningen i en ojämlig position. I ett demokratiskt samhälle måste det finnas tillgång till avgiftsfri journalistik.”

Elias Vartio, juridiskt ombud, SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Vastuuhenkilöt

Alexander Proctor

Veera Nevalainen

Joonas Jormalainen

Heta Lukjanow

Jemina Nylund

Joona Niittumäki

Justus Jokela